

Gierzwaluwnesten

door M. C. J. Bouterse

In Wageningen wordt een woonwijk gerenoveerd: daardoor wordt het voortbestaan van een groot deel van een aanzienlijke Gierzwaluwnkolonie in gevaar gebracht. Momenteel wordt een actie ondernomen om door middel van nestkasten een deel van de kolonie alternatieve broedgelegenheid te geven. We schatten dat ca. 70% van de nesten verdwenen is of zwaar verstoord; de kolonie telde 10 jaar geleden 150-200 broedpaar, was de laatste jaren misschien wat kleiner.

Wij hebben voorlopig gelegenheid zo'n 50 nestkasten op te (laten) hangen maar we hopen dan ook dat de vogels zelf ook zoeken naar nieuwe, niet opzettelijk aangebrachte broedgelegenheid. Tot zo ver in het kort waar het om gaat. De problemen voor ons waren: het verkrijgen van de subsidie (is inmiddels via de gemeentelijke milieuwerkgroep opgelost), het vinden van goede plaatsen om nestkasten op te hangen (dat zal ook wel lukken) en ten slotte: de eisen waaraan nestkasten moeten voldoen.

Het bleek dat in Nederland weinig praktische ervaring was met nestkasten voor Gierzwaluwen; in het buitenland (Duitsland, Zwitserland) was die meer aanwezig maar, afgezien van maten van nestkasten bleek het niet eenvoudig meer informatie (o.a. over resultaten) te pakken te krijgen. Vanwege het gebrek aan informatie is besloten in Wageningen proeven te nemen met 4 verschillende nestkasten om te zien welke kast in welke situatie het best functioneert.

Om te weten hoe de nestkasten er uit moeten zien, hoe groot de invliegopening moet zijn en waar die moet zitten heb ik alle beschikbare literatuur doorgewerkt en heb ik het afgelopen jaar 'in het veld' gekeken waar Gierzwaluwen zaten.

Daarover nu het volgende:

- In de eerste plaats de meest favoriete nestmogelijkheid in Wageningen: onder de dakpannen. De dakpan moet hol zijn, er moet een gat zitten en er mag geen goot onder zitten. De vogels moeten vrij uit het nest kunnen 'vallen'. De deklath mag niet 'geschulpt' zijn, d.w.z. dat deze de inbochtelingen van de dakpannen volgt waardoor er geen gaten zitten.

Waar zijn dan de nesten? Volgens Van den Anker op de pannelatten (tot 2, zelfs 3 pannelatten boven de invliegopening), volgens de renoveerders van de huizen direct bij de deklathen. In elk geval: de nesten zijn klein, hoogstens 10 cm hoog, de vogels moeten soms aardig schuifelen om er te komen. De invliegopening was op zijn grootst 10 cm breed, in het midden 5 cm hoog en naar de randen toe afnemend tot 0 cm (zie verder figuur 1).

- Wanneer een dak halverwege een knik maakt is er soms ook een opening waardoor de vogels onder de dakpannen kunnen komen.

- Wanneer er goten zijn hebben de Gierzwaluwen minder kans, behalve wanneer de goot een stukje van de muur af zit, en alleen met

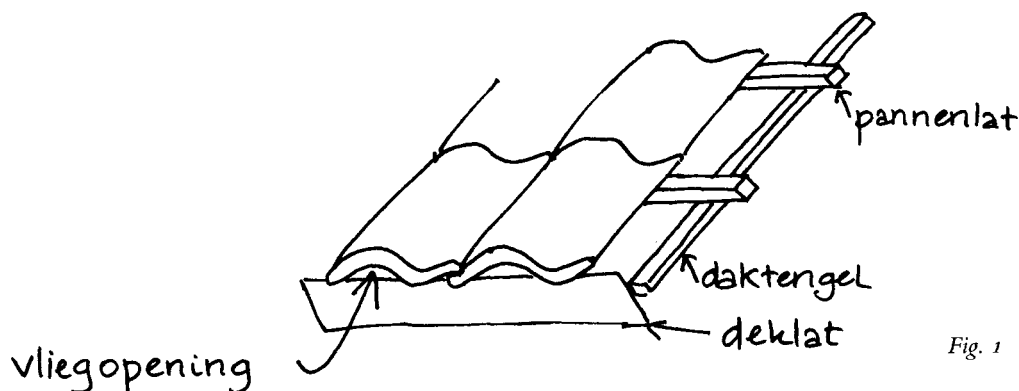

Fig. 1

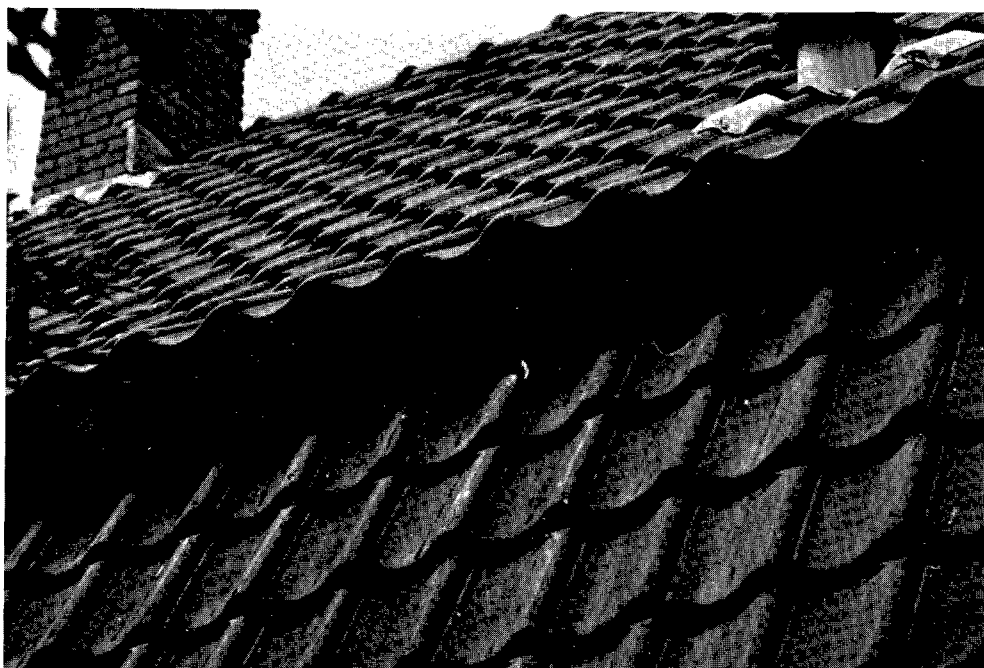

Dakkapel tijdens afbraak. Nestmateriaal van Mussen en Gierzwaluwen ligt op de pannenlatten. Soms broedden de vogels wel 5 pannen hoger dan de invliegopening!

bevestigd is aan de muur (zie figuur 2). Dan kan de Gierzwaluw achterlangs onder de pannen komen. Een andere mogelijkheid is dat

de goot zo laag zit en smal is dat de vogels boven langs toch nog onder de pannen kunnen komen.

Het dak maakt een knik: de vogels vliegen in boven de lijst, onder de pannen. Deze dakpan (verbeterde Hollandse pan) is daarvoor nog net bol genoeg

– Wanneer de goot is ‘ingebouwd’ in een houten konstruktie kunnen de vogels nestgelegenheid vinden wanneer er in het hout spleten zijn, of wanneer tussen hout en muur een spleet zit (zie figuur 3).

– Het Mansardedak: wanneer geen leien, maar dakpannen gebruik zijn en wanneer er geen loodafdichting is schieten de vogels boven de pannen en onder het boeideel in een daarachterliggende holte (figuur 4).

– Wanneer in een bakstenen muur op een geschikte plek (liefst onder een goot) ventilatieopeningen zijn gemaakt die wat groot zijn uitgevallen of wanneer een enkele kleine baksteen ontbreekt schieten de Gierzwaluwen in het gat en broeden ergens (hoe?) in de spouwmuur (fig. 5).

– Een fraaie, in het buitenland gesignaleerde broedplaats: in holten en spleten van een oude dikke natuurstenen muur. Een hele kolonie Gierzwaluwen zat zo in een oude toren.

– Van horen zeggen en uit de literatuur: Gierzwaluwen in huiszwaluwnesten (waar trouwens ook de Boerenzwaluw wel eens belangstelling voor heeft), in spechtengaten (Lapland), onder kapotte dakpannen, in alle mogelijke spleten tussen windvang en huis (de windvang is een houten lijst langs de gevelrand) en daar waar dakkapellen een hoek maken met het dak zelf en ten slotte zelfs in nestkasten.

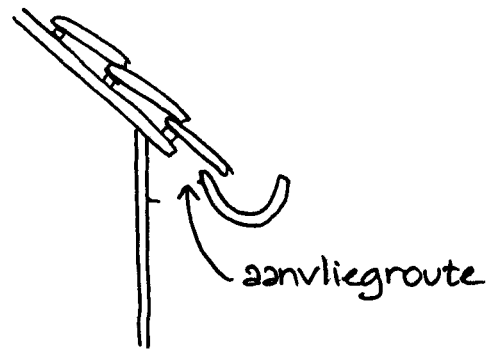

Fig. 2

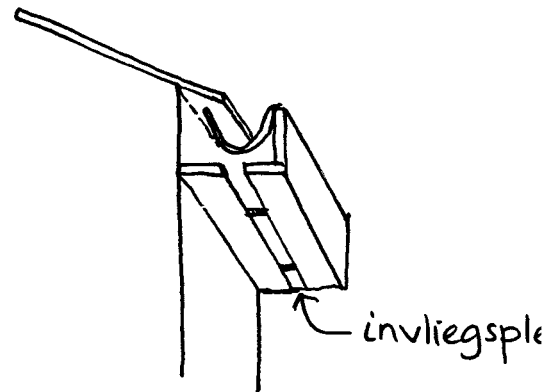

Fig. 3

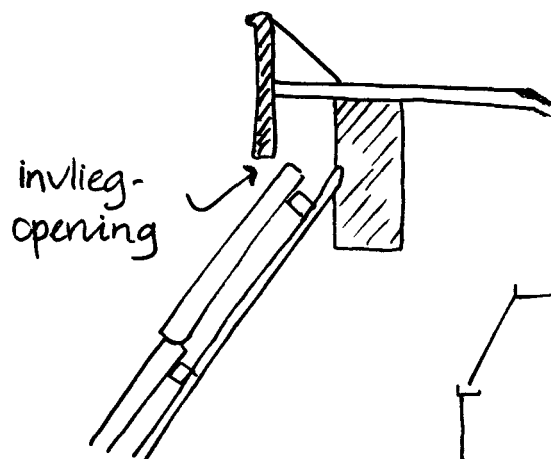

Fig. 4

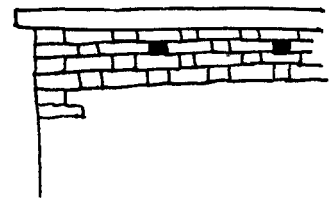

Fig. 5

Een paar conclusies wil ik hier nog trekken:

- Binnen één kolonie zijn er vogels die onder totaal verschillende mikroklimatologische omstandigheden hun jongen groot brengen; er is geen voorkeur voor zuid-, oost-, west- of noordkant van een huis; er zijn jongen die een halve meter diep in een stenen muur, aan de noordkant worden grootgebracht en jongen die onder een dunne dakpan zitten aan de zuidkant van een huis.

- De vorm en grootte van de invliegopeningen variëren enorm. Een minimummaat is 35×55 mm, met afgeronde hoeken zoals bij de hout-betonneststenen.

- De hoek waaronder de vogels invliegen varieert ook, er zijn situaties waar de vogels van onderen aanvliegen, en situaties waar de vogels van opzij aankomen (zie de verschillende tekeningen). Van groot belang is: vrije aanvlieg- en wegvliegmogelijkheid.

- Gierzwaluwen broeden elk jaar zoveel mogelijk op dezelfde plaats: bij het ophangen van nestkasten dient hierbij rekening gehouden te worden.

- De Gierzwaluw is een koloniebroedvogel; ondanks dat zijn er best geïsoleerde gevallen

bekend (wel meestal weer een paar bij elkaar onder hetzelfde dak).

- Ik heb de indruk dat de maten van nestkasten in de literatuur steeds aan de grote kant zijn. Kasten van 20×20×50 cm zijn echt te groot; 10 cm hoog, 15 cm breed, 30 tot 50 cm lang is best reëel. Stevig ophangen, liefst onder een overstekende goot en een paar bij elkaar.

Vragen aan de lezers:

- Weet u nog andere nestmogelijkheden voor Gierzwaluwen?

Weet u iets meer over de plaats van het nest van die plekken waar wij alleen de invliegopening kunnen zien?

- Heeft u praktische ervaring met nestkasten?

Ik ontvang graag uw reacties. Later hoop ik nog eens te schrijven over de resultaten van het Wageningse project.

Adres van de schrijver:

↓

*Alle foto's in de Wageningse
Patrimoniumbuurt.*

Hier vliegen de vogels onder de pannen bij de dakkapellen en ook wel bij de knik. Het type pan: de oude holle pan is onregelmatig van vorm en biedt sneller een invlieggaatje dan moderne pannen

